

SABAHETA GAČANIN  
(Sarajevo)

INTERPRETACIJA DVIJU KASIDA  
MEHMEDA REŠIDA  
NA PERZIJSKOM JEZIKU

*Ključne riječi:* bošnjački autor, divanska poezija, perzijski jezik, stilistički konektori, interpretacija.

O životu Mehmeda Rešida (Mahmad Rašīd), sarajevskog pjesnika iz 17. st., u literaturi ima veoma malo podataka. Podaci koji se mogu naći o njemu, većinom su podaci koje je sam autor dao kroz svoje pjesme.<sup>1</sup>

Iza sebe je ostavio *Divan* sa pjesmama na osmanskome osim dvije kaside ispejvane na perzijskom jeziku, posvećene halifi Aliji i rumelijskom kazaskeru Mehmedu.<sup>2</sup>

U ovom radu ću dati transliteraciju i prijevod sa jednostavnom interpretacijom i lingvostilističkom analizom spomenutih kasida<sup>3</sup> na perzijskom jeziku iz *Divana* Mehmeda Rešida kako bi se mogao valorizirati i književnohistorijski situirati književni rad ovog pjesnika u književnoj tradiciji Bošnjaka na orijentalnim jezicima .

---

<sup>1</sup> Vidi: Mehmed Handžić, "Sarajevo u turskoj pjesmi", *Glasnik IVZ* X, XI, Sarajevo 1944; Šaćir Sikirić, "Divan Mehmeda Rešida", *POF* VI-VII/1956-57, Sarajevo 1958, 55-76; Hazim Šabanović, *Književnost muslimana na orijentalnim jezicima – biobibliografija*, Sarajevo 1973, 423-429; L. Gazić, "Jedna neobjavljena pjesma Mehmeda Rešida", *POF* XXII-XXIII/1972-73, Sarajevo 1976, 345-354.

<sup>2</sup> Katalog GHB, Nametak IV, 2742.

<sup>3</sup> Tekst i prijevod kaside posvećen halifi Aliji je već objavljen bez interpretacije i analize u spomenutom radu Šaćira Sikirića.

## I

bahr-e moğtass-e mosamman-e maxbūn-e mahzūf(-e aslam)

U-U- / UU-- / U-U- / UU- (--)

(mafā'elon fa'elāton mafā'elon fa'lon/fa'elon)

Nasīm-e lotf-e xodā gašt nāšer-e qasamāt  
Del az tanassom-e ū šod nazīre-ye ġannāt.

Tabārakallah azīn baxt-e sāmī wo nāmī  
Ke koukabam be sa'ādat bar āmad az zolomāt.

Hafīd rā bogozārīd o ouğ rā bogozīd  
Šod axtaram motasā'ed be arfa'-e darağāt.

Basī tağarro'-e zahrāb karde am waqt ast  
Ke mašrabam motabaddel šawad be mā'-e forāt.

Basī zalām nawardīdeam be tešne labī  
Raham rasīd be lotf-e xodā be 'ein-e hayāt. 5)

Be tangnā-ye zamāne nadāštī lazzat  
Konūn tūti-ye ġān rā ġazāst qandīnāt.

Čo nāfe gašt mašāmaš ġenān ze golšan-e ġeib  
Rasīd bar del-e mā bād-e 'ambarī nafahāt.

Zamāne īst be tūfān-e ġossehā kaštī  
Konūn biyāfte kašti-ye nūh rūh-e nağāt.

Darīn zamāne 'ağab nīst gar hadīqe-ye del  
Be āb o tāb šawad rouze-ye behešt sefāt.

Karīm-e 'ālem-e 'ammī be nāwadān-e tasallom  
Rawāne kard bedū ġūy-e kousarī rašahāt. 10)

Adīb-e ahl-e fadāyel labīb-e kāmél-e del  
Habīb-e ġomle afādel tabīb-e ġān-e qozāt.

ġanāb-e hazrat-e qāzi-ye 'askar-e rūmī  
Be Mohammad esm o semāt ān mohammadol' harakāt

Wahīd-e ġomle ‘olūm o farīd-e kešwar-e Rūm  
Be hosn-e manqabe ma ‘lūm dar ġamī‘-e ġehāt.

Ze notqī ūst adātī fonūn-e naqliyye  
Taxayyolī ze xiyālaš ‘olūm-e ‘aqliyyāt.

Woġūd-e akmal-e wei dar miyāne-ye fozalā  
Čonānke nūr-e Mohammad be maġma‘-e ‘arasāt. 15)

Agar bedū fozalā-ye ġehān nazar sāzand  
Be yek ġawāb-e sawābaš hame konand ensāt.

Zamahšarī agar āyad be mabhas-e ‘elmaš  
Namī konad ze adab qasd-e goftan-e kalemāt

Hame kalām-e fasīhaš ġawāmi‘ol’ kalemāt  
Be yek ġawāb konad sad balīg rā eskāt.

Šaraf be nazd-e woġūdaš nadārad Ebn Noġeim  
Noġūm rā nabowad pīš-e mehr qadr o sabāt.

Manāqeb-e malakiyye dar ūst mondareġe  
Serešte šod magar az nūr-e ān latīfozzāt. 20)

Ze zāt-e xayyeraš bāreqast har nīkī  
Ze tab‘-e roušanaš<sup>4</sup> anwār mīzanad hasanāt.

Hekamawarī ke be ġam‘-e fazīlat o ‘erfān  
Nazīr-e zāt-e wei āyād be īn ġehān be hei’āt.

Hame mahāmed-e ‘olyā dar ūst monhaser  
Azū sefāt-e kamāliyye mīzanad lama‘āt.

Dar mowarrī ke sorušan ta ‘aġġobī dārand  
Ze bas mowāzabataš dar tahaġġod o salawāt.

Namī konad be woġūdaš fanā ta ‘arroz hīč  
Ke rūh-e mohsene šod az kasrat-e tā‘āt. 25)

---

<sup>4</sup> U tekstu *rūšaš*.

Wa gar mūrī be daraš har ke bīmorād rawad  
 Šawad be bāb-e šarīfaš mohassalol' hāḡāt

Ze har zamīn ke pey-e tūše 'ārefī xīzad  
 Konad ze kešt-e 'atāyaš nasīb-e wei anbāt.

Basī xarābe-ye delhā sāxt ta'mīr-e ū  
 Šahīr gašt be 'ālam be ḡāme'ol' xeirāt.

Magar ke xāme-ye wei sāqiyīst bahr-e xodā  
 Konad seqāyat-e har tešne ū ze 'ein-e dawāt.

Abūl'ma'āli-ye a'lal' mawāliyā sad rā  
 Āyā ke qadr-e to bartar ze qadr-e 'olwāt. 30)

Abūl' fazāyel-e nehrīr Bū Hanīfe nazīr  
 Tawallā ke mesl-e to nabūd be zīr-e haft korāt.

Mesāl-e naxl woḡūdat be būstān-e ḡehān  
 Naroste ast yekī naxle-ye hekam-samarāt.

Darat čo ahl-e honar rā mesāl-e maqsūd ast  
 Rašīd nīz rasīdaš be as'ad-e sā'āt.

Be āstāne sadaf zīrhā biyāwarde  
 Bar ān omīd ke yāband qīmat-e dorrāt.

Walī čo dorr-e samīn har yekī šawad maqbūl  
 Agar be 'ein-e qabūlat šawand manzūmat. <sup>5</sup>(35)

Konī be kelk-e qabūl ar qasīde am emzā  
 Konam be hoḡḡat-e qāzī belāgatam esbāt.

Ze bas kašākaš-e ḡorbat delam be tangī raft  
 Farāxi-ye delam āwar ayā menah āyāt.

Be lotf-e x<sup>w</sup>iš agaram parwarī be medhat-e to  
 Be yek kalām konam darḡ sad hazār nokāt.

<sup>5</sup> U tekstu *manzūrāt*.

Fasīh bül' 'ağab rūmam o azān manast  
Miyān-e še'r-terāzān do gūne ta'bīrāt.

Gahī darī motakallem šawam gāhī rūmī  
Čo bolbol-e motarannem mobaddel-e nağamāt. (40)

Be 'orse-gāh bayān tā be kei dawīd nehā  
Be sost āyā qalam-e wāredāt-e tahrīrāt.

Konūn dam ast ke ratbol' lesān šawī be do'ā  
Ze ģeib tā šenawī sad hazār āmīnāt.

Hamīše tā ke tabādol konad šabāb be šīb  
Hamīše tā ke mo'āqeb šawad hayāt o mamāt

Me'āt-e senn-e 'azīzaš be sadr-e 'orf sorūr  
Bečand rotbe mozā'af bebād čon 'ašarāt.

I

*Kasida posvećena rumelijskom kazasekeru Mehmedu*<sup>6</sup>

Zapuha povjetarac milosti Božije, što sudbine dijeli  
Njegov dašak srce taknu, slikom ga raja učini.

Bože blagoslovi ovu sreću silnu, što joj kraja nema  
Jer se moja zvijezda sreće izdiže iz tmina.

Prođite se prezrenih stvari, odberite uzvišene stvari  
Zvijezda moja vinu se visoko, do najviših sfera.

I previše sam kušao gutljaje čemera, vrijeme je  
Piće svoje da zamijenim vodom slatkog okusa.

Mnoge noći mračne lutao sam žednih usana  
Dok me, milošću Božijom, put ne navede do izvora života. (5)

Zbog tjeskobe sudbine ne imade nikakvo uživanje  
A sada, papagaju duše hrana su sve same slastice.

<sup>6</sup> Na početku kaside (L. 9b) umjesto naslova stoji da je posvećena rumelijskom kazasekeru Mehmedu kao zahvala za postavljanje u službu mulazima.

Mošusom se uzmirisaše vrtovi nevidljiva ružičnjaka  
I do srca nam doleprša amberskoga daška.

Vrijeme je da lađi olujni vjetar nevolja zastane  
Sada, Nuhova lađa sebi vjetar spasa pronade.

Ovakve sudbine, nikakvo čudo nije, ako srca perivoj  
Nakiti se i postane kao onaj rajski perivoj što je.

Plemeniti cijelom svijetu, kroz oluke milosti  
Učini da mu se razliju sa Kevsera potoci. (10)

Učeni među plemenitima, umni srca vjernoga  
Omiljen među ljudima, najodličniji među kadijama.

Njegova uzvišenost kazi-asker rumelijski  
Imenom Mehmed, a crtama i ponašanjem Muhammed.

Prvi u naukama svim, jedinstven u Rumeliji  
I cijelom svijetu poznat je po nadarenosti.

On je onaj što tradiciju zagovara i mastionica njena  
Vizionar koji može pojmiti sve znanosti racionalne.

Svojom tijelom i izgledom ističe se među učenicima  
Kao što se svjetlo Muhammedovo širi u svim prostorima. (15)

Kad mu najučeniji u svijetu svoje mišljenje iznesu  
Na njegov jedan mudri odgovor, svi bez riječi ostanu.

I Zamahašeri da dođe sa svojim dostignućima u znanosti  
Od stida se ne bi usudio progovoriti.

Sva njegova elokvencija enciklopedija je znanja  
Jednim odgovorom može stotinu najrječitijih da ušutka.

Pored njega ni Ibn Nudžejm veličina nije  
Kao što ni zvijezde pored sunca stajati ne mogu.

Mudrost i pronicljivost je njemu prirođena  
A kako i ne bi od onako bića profinjena. (20)

Svako dobro od takvog dobročinitelja svjetlo je  
Sva dobra što čini odražavaju svjetlost prirode njegove.

Njega krasi mudrost, učenost i pobožnost  
Svojom slikom i prilikom vrlinama plijeni.

Sve hvale vrijedne odlike u njemu su skupljene  
Od njega se sve same vrline zrcale.

I meleki u čudu prema njemu pogled dižu  
Zbog njegove ustrajnosti u noćnom namazu.

Nikakva nepravda mu dobro izbrisati neće  
Jer dobročinstvo svo učini iz pobožnosti ustrajne. (25)

I mrav na vrata da mu stigne, ništa ne tražeći  
Svojom dobrotom će svim njegovim potrebama udovoljiti.

Otkud god se kakav znalac radi potrebe mu obrati  
On će svim njegovim potrebama udovoljiti.

Mnogim srcima ojađenim, novi život je ulio  
Po svijetu cijelome pročuše se dobra koja je učinio.

Njegov krčag koji poji, samo zarad Boga je  
Svakog žednog što napoji iz izvora mastila je.

Ti si od uglednih i viđenih, po sto puta  
Je li tvoj ugled bolji od ugleda najuglednijih? (30)

Učenjaka sa svim fadiletima kao što je i Ebu Hanifa  
I zaštitnika kao tebe nema pod sedam nebesa.

Ti si kao palma što raste u vrtu ovog svijeta  
Gdje nijedna palma mudrosti ne urodi plodovima.

Kapije tvoje su cilj i težnja svakog umjetnika  
Pa i Rešid na nju stiže sretnog časa.

U prijestonicu školjke biserne on donese  
Nadajući se da će cijenu bisera da dostigne.

Kad bi, kao i ti dragocjeni i vrijedni biseri  
I stihovi mi tako bili prihvaćeni. (35)

Ako mi kasidu potpisom prihvatiš  
Za rječitost svoju dokaz ću kadijin imati.

Od silne borbe u tuđini, srce mi u tjeskobu zapade  
Da li su to znaci sreće koju mi sluti srce.

Ako me uz svu svoju dobrotu podržiš, tebi u pohvalu  
Jednim perom na papiru sto hiljada dosjetki ispisat ću.

Rječit u turskom pravo čudo, takav sam ti ja  
Na više načina se shvatit' može poezija moja.

Katkad pjevam na perzijskom, a katkad i na osmanskome  
Poput bulbula, tako i ja variram melodijom. (40)

Kada će konačno na vidjelo da izađe  
Je li pero posustalo, presahle mu inspiracije.

Pravi tren je nastao, svoj jezik da dovom ovlažiš  
Sve dok se iz gajba ne čuje na stotine hiljada āmin.

I tako neprestano sve dok se mladost ne smijeni starošću  
I sve tako dok ne stigne konačnica života i smrti.

Stotinama godina sretan da je po dobru poznat odličnik  
Desetinama puta neka mu se uvećaju sve mertebe. (44)

### ***Forma, rima, ritam i strategija***

Dužina ove kaside je 44 bejta i spada u kraće primjere ove pjesničke forme, mada nijedna određena dužina ove pjesničke forme nije bila preferirana ili popularnija u odnosu na drugu.

Kasida, s jedinstvenom rimom -āt, počinje matla'om, gdje oba polustiha imaju istu rimu. Uz rimu rawī harfa, kasida ima i dodatne ukrase rime, kao što je dvostruka rima (zul' kafiiya), tipa muteqarrin (susjedna rima) i mahğūb (zaklonjena): 3a, 6b, 11 ab, 16 b, 24 ab, 29 ab, 30 b, 31a, 40 ab, 43 ab i dalje.

S aspekta ritmičke percepcije kaside, napisana je u vrlo rijetkom složenom mudžtes metru (bahr-e moğtass-e mosamman-e maxbūn-e



mahzūf-/e aslam)<sup>7</sup>, čija je prozodijska osnova mafā‘elon fa‘elāton mafā‘elon fa‘lon/fa‘elon.

Drugi nivo uključuje prozodijsku osnovu sa stankama u ritmu prozrokovanim sintaksičkom strukturom – relevantnom komponentom prirodnog ritma govora. To je ritam koji svakoj pjesmi daje njegovu ritmičku individualnost.

Ritmičke fraze cijele kaside su isprepletene. U nesibu, prologu, ritam je umjeren, gdje verbalni elementi polustiha imaju kraće ritmičke fraze (stopu ili jedan udar više) i time su istaknuti, dok su imenske fraze duže i teže (gotovo po cijele dvije stope). U medhiji kretanje ide prema usporenom ritmu zbog dugih imenskih fraza (genitivne veze), gdje gotovo da i nema srednje fraze prozodijskog polustiha. Već u fahriji mijenja se ritam i postaje puno dinamičniji, jer su glagolske, imenske ili prijedložne fraze na početku polustiha istaknute kraćom ritmičkom frazom koja ne čini ni cijelu stopu metra. Ako se uzme u obzir da se ritam rijetko svjesno i promišljeno organizira u poeziji – jer nije dio formalnih principa prozodije već podsvjesni osjećaj autora za ritam jezika – onda je Rešid sa izraženom eufoničnošću i ugodnim ritmom stihova uspješno transponirao date pjesničke slike kaside

Kasida je panegirik (madhiyya), koja ima za cilj (maksad) pohvalu i zahvalu Mehmedu, rumelijskom kazaskeru. Ovdje je pohvala u funkciji forme i strategije kaside.

Pjesnička forma određuje odgovarajući ritam, distribuciju rime, dužinu i oblik pjesme, čak i poetsku strategiju koja se mora slijediti. Pod poetskom strategijom se podrazumijeva izbor načina ili tematskog konteksta, koji uslovljava upotrebu specifične leksike.<sup>8</sup>

Svi relevantni dijelovi kaside su markirani i primjenjuju određenu internu strategiju, osim *nesiba* koji su strateški nejasan. Nesib je lirički prolog, u suštini dio kaside u kojem je situiran niz dosjetki ili zapažanja o prizorima, mjestu radnje, određenim situacijama i različitim objektima, stvarajući jedan simbolički poetski mikrokosmos.

Analiza ove kaside, u kojoj su tematski preokreti sasvim uočljivi, zasniva se na interpretaciji tematskih dijelova prema tada važećem socijalnom obrascu, sadrži općenit opis funkcionalnih dijelova kaside, njihovu ključnu leksiku u kontekstu relacije prema figuri autoriteta.

<sup>7</sup> F. Thiesen, *A Manual of Classical Persian Prosody*, Otto Harrassowitz, Wiesbaden 1982, 144.

<sup>8</sup> W. Andrews, Jr., *An Introduction to Ottoman Poetry*, Bibliotheca Islamica, Minneapolis & Chicago 1976, 140.

**Nesīb** (stihovi 1-8), lirički prolog, predstavlja osvrt na ono što je prethodilo u životu pjesnika. Kroz standardne trope opisana je teška sudbina i nagovještaj dolaska sretnijih dana.

ključna leksika:

*nasīm-e lotf-e xodā* (povjetarac Božije milosti) – dolazak blagostanja i udobnosti;

*nazīre-ye ġannāt* (sličan raj) – krajnja ugodnost;

*baxt-e sāmī yo nāmī* (beskrajna sreća), *arfa‘-e daraġāt* (najviši stepen), *bād-e ‘ambarī* (vjetar s mirisom ambera), *mā‘-e forāt* (pitka voda), *‘ein-e hayāt* (voda života), *qandīnāt* (slastice) – ugodnost i blagostanje koje pjesnik očekuje u danima koji su pred njim;

*tūti-ye ġān* (papagaj duše) – sam pjesnik,

*zalām* (tamne noći), *taġarro‘-e zahrāb* (gorki gutljaji), *tešne-labī* (žednih usana), *tangnā-ye zamāne* (nevolje života), *tūfān-e ġossehā* (olujni vjetar) – metafore za nedaće sudbine.

Interpretacija: iza pjesnika su proživljeni dani tegoba i nesreće i sluti da su pred njim dani sretnog preokreta sudbine i blagostanja.

**Gorīzġāh** (stih 9), prelazni stih između uvodnog dijela kaside i medha (madhiyya).

ključna leksika:

*hadīqe-ye del* (perivoj srca)- duša, emocionalni život, pjesnik,

*rouza-ye behešt sefāt* (rajski perivoj)- blagostanje i udobnost

Interpretacija: pjesnik osjeća takav ushit i sreću kao da se vinuo do rajskih perivoja.

**Madh** (stihovi 10-32), panegirički dio kaside, kojim pjesnik neposredno hvali onog kome je posvećena kasida. Objekt pohvale je direktno i jasno predstavljen upotrebom imena i titule Mehmed, rumelijski kazasker (stih 12 ab). Kazasker je upoređen sa mastionicom, metaforom za učenjaka.

ključna leksika:

*ġanāb-e hazrat-e qāzi-ye ‘askar-e rūmī* (rumelijski kazasker)- objekt pohvale

*adīb-e ahl-e fazāyel* (učeni),

*kalām-e fasīhaš* (elokventan),

*ġawāmi‘ol’ kalemāt* (enciklopedija)

*adātī fonūn-e naqliyye* (mastionica taradicije)- neko o je posvećen nauci,

*mowāzabataš dar tahaġġod o salawāt* (ustrajan u molitvama),

*šahīr gašt be ‘ālam be ġāme‘ol’ xeirāt* (poznat u svijetu po dobru).

Interpretacija:

Objekt pohvale je superioran u oblasti sudstva u odnosu na sve ostale kadije, pa čak i u nauci u odnosu na velika imena nauke kao što su Ebu Hanifa (imama mezheba), Zamahšeri (jedan od najvećih učenjaka svoga vremena u poznavanju tefsira, hadisa, jezika, gramatike i naročito stilistike) ili Ibn Nudžejm (čuveni astronom).

Kazasker se ističe i svojim moralnim i religioznim odlikama, kao i dobročinstvom čiji je cilj nagrada kod Boga.

**Hosn-e taxallos i hosn-e talab** (stihovi 33-38), odjeljak u kojem se pjesnik identifikuje direktnom referencom (Rašid nīz rasīdaš.... 33b), kao i stih sa neposrednom zamolbom dobrotvoru (hosn-e taleb, stih 38).

ključne riječi:

*āstāne* (prijestonica) – Istanbul,  
*dorr-e samīn* (skupocijeni biseri) – poezija,  
*kelk-e qabūl* (prihvaćeno pero) – prihvaćeni stihovi,  
*qasīde am emzā* (potpisana kasida)- upućena kasida,  
*medhat-e to* (pohvala tebi) – panegirik,  
*sad hezār nokāt* (bezbroy dosjetki)- stihovi panegirika.

Interpretacija:

Pjesnik je stigao u prijestonicu, gdje se nalaze veliki pjesnici koji su već imali svoje dobrotvore. On se nada se da će mu kazasker pomoći, bilo postavljanjem u neku službu bilo, materijalno, za šta će mu se pjesnik odužiti zahvalom u vidu panegirika i molitve za njega.

**Faxr** (stihovi 39-41), dio kaside gdje se pjesnik predstavlja samopohvalom, sa referencom bulbula, čije je umijeće u poeziji i jezicima ravno ptici sa najljepšim pjevom.

ključna leksika:

*fasīh* (elokventan),  
*būl' aḡab rūmam* (veoma nadaren u turskom jeziku),  
*terāzān do gūne ta'bīrāt* (dvosmislen stil pisanja)- poezija koja bi se mogla interpretirati na više načina,  
*darī motakallem... gāhī rūmī* (govori i perzijski i turski jezik),  
*bolbol-e motarannem mobaddel-e naḡamāt* (slavuj koji varira melodijama) – pjesnički talent.

Interpretacija:

Pjesnik ističe, ukoliko to drugi to nisu zapazili, sve svoje kvalitete obrazovanog i nadarenog pjesnika koji govori i piše i na turskom i na perzijskom jeziku -vrlo cijenjen talent u tadašnjem obrazovanom sloju društva.

**Du‘ā** (stihovi 42-44), završni i obavezni dio u kasidama, gdje pjesnik upućuje molitve za svog dobrotvora i hiperbolično priziva sve blagodati kazaskeru, što je ujedno i interpretacija ovih stihova.

ključna leksika:

*ratbol’ lesān šawī* (ovlažiti jezik) – početi govoriti, ovdje početi s molitvom,

*ġeib* (nevidljivi svijet)- svijet onostranog,

*sad hazār āmināt* (sto hiljada amin) – bezbroj puta zazvati u molitvi,

*sadr-e ‘orf* (prsa poznata) – poznati velikan.

### **Formalni pjesnički ukrasi i tropi u kasidi**

Pored eufonije koju daje rima i ritam na prozodijskom planu, u kasidi se mogu izdvojiti i sljedeće formalne pjesničke figure:

Asonanca i aliteracija: 3a, 11 ab, 24 ab, 43 ab i drugi;

Paronomazija (nepotpuna) ili taġnīs-e lāhek (susjedna homonimija) u kojoj se riječi razlikuju u jednom konsonantu: 2a (*sāmī – nāmī*), 8b (*nūh -rūh*), 11 ab (*labīb – tabīb*), 16b (*ġawāb- sawāb*), 30 a (*ma‘ālī – mawālī*);

Asindetsko nizanja svojstava ili *tansīq-e sefāt*: 11 ab;

Kumulacija ili *ġam‘*: 11 ab, 12 a, 23 ab;

Nema posebno istaknutih sitaksičkih figura: stihovi su sintaksički markirani, jer verbalne fraze često zauzimaju inicijalnu ili fokalnu poziciju, što je sasvim uobičajena praksa divanske poezije i ovdje se ne ističu osobite sintaksostileme.

Od sadržajnih pjesničkih ukrasa ističe se postupak derivacije (eš-teqāq): 1 ab (*nasīm – tanassom*), 11 ab (*fadāyal – afadel*), 13 ab (*‘olūm – ma‘lūm*), 14 ab (*taxayyolī – xayālaš*), 29 ab (*sāqī – seqāyat*) i dalje.

Poređenje: 9a, 12 b, 15 b, 31 ab, 32 a, 33 a, 35 a, 40 b,

Metafora: 1a (povjetarac milosti Božije = blagostanje), 2b (zvijezda sreće = sudbina), 3 b (gutljaji čemera = nedaće), 5 b (izvor života = pomoć), 6 a (papagaj duše = pjesnik), 10 a (oluci milosti = blagodati), 14 a (njena mastionica = učenjak) i druge.

Personifikacija: 1b (srce taknu dašak), 26 a, 42 b,

Alegorija: 4 ab, 7 ab, 5 ab, 10 ab, 29 ab i dr.

Gradacija: 16 ab, 17 ab, 18 ab, 19 ab i dr.

Hiperbola: 16 ab, 17 ab, 18 ab, 19 ab, 22 ab, 42 ab, 43 ab i 44 ab.

II

Bahr-e ramal-e maxbūn (-e maxzūf) – fā‘elāton fa‘elāton fa‘elāton  
fa‘elon/fa‘lon

(- 0 - - / 0 0 - - / 0 0 - - / 0 0 (- -))

Mannam<sup>9</sup> ān mobde‘-e ma‘nā wo bayān torfe hakīm  
‘Aql-e kol rā bekonam nokte šenāsī ta‘līm.

Mannam ān mo‘ğeze gūyā ke be ġāy-e tasbīh  
Soxanam zekr konad Rūh-e qodos bā ta‘zīm.

Mannam ān mūy šekāf ahl-e nazar xord-e šenās  
Afkanam dar gohar-e fard be deqqat taqsīm.

Fekratam ouğ-e masīrīst ke hamčon parkār  
Dar damī dour kašad dā‘ere-ye ‘Arš-e ‘azīm.

Mīrasānad šo‘arā rā hame wahy o elhām  
Bar zabān čon bešawad nāteqe bā tab‘-e Kalīm. (5)

An golestān-e ma‘ānīst xiyālam kazū  
Moxğelī parde wo ġannāt-e Eram gašte ‘adīm.

Lotf-e tab‘am be čonān manzelatī rafte kazū  
Ma‘ni-ye ‘azb konad ġūš čo ġūy-e Tasnīm.

Čo šod az har rag-e man nokte magar taxmīram  
Karde az mahz-e latāyef yad-e Xallāq-e ‘alīm.

Be mezāgaš bedamam tāze rawāni bedamam  
X<sup>w</sup>ānam az sehr-e kalāmam be bar-e tab‘-e saqīm.

Īn čonīn mo‘ğezegūn nazm nadānam ze koğāst  
Hāmelī wahy magar tab‘-e marā gašte nadīm. (10)

<sup>9</sup> Silabička struktura stiha može da alternira prema zahtjevima metra, što pjesniku daje mogućnost poetske licence. Između ostalih silabičkih alternacija je skraćivanje i produžavanje vokala, dodavanje vokala, kao i geminacija pojedinih konsonanta (osim okluziva) da bi se postigle određene stope u metru. (v. Finn Thiesen, *A manual classical Persian prosody with chapters on Urdu, Karakhandic and Ottoman prosody*, Wiesbaden 1982.)

Dar worūd ast ma‘āni-ye badāye‘ be delam  
Lāyehāt-e malakūtiyye čo bar qalb-e salīm.

Bar latāyef nokatam sar zanad az del har dam  
Hamčo altāf o menah az maneš-e mard-e karīm.

Ān čerāgīst delam tābeš-e ū lam yazalī  
Ke qazā partowaš afrūxt az nūr-e qadīm.

Čū nasīm wazad az golšan-e tab‘am yekdam  
Šūre xākī bekonad rašk golestān-e na‘īm.

Šod hağel az gohar-e nazmam o tā darīn yamm  
Moxtafā gašt be kong-e sadafī dorr-e yatīm. (15)

Torfe mazmūn-e nou īgād be man mansūb ast  
Ma‘ni-ye xāss be agyār nadārad ta‘mīm.

Dar soxan ġoft-e delam hāmel-e feizast o degar  
Nīst dar tab‘-e yekī feiz čo dar abr-e ‘aqīm.

Enšerāhīst ze feiz-e nafas-e man be sodūr  
Enbesātīst balī dar del-e golhā ze nasīm.

Bar falak ġomle malak zohre-sefat mīraqsand  
Ke be soutam konam īn tāze ġazal rā taqsīm.

Har ke bīnad raxš-e naqš-e xataš rā ġuyad  
Īn če xattīst pazīrofte bar ābī tarqīm. (20)

Ġamze dar čašm-e ġamāl-e to ke gaštāt moqīm  
Ġuyī dar ka‘be kamīn karde harāmī tahrīm.

Tā be haddīst latāfat be mezāğ-e zātaš  
Rūh-e hūr be nazdaš čo keifiyyat-e ġīm.

Čašm-e ū kard soweidāy-e marā šaqq be negah  
Be nazar<sup>10</sup> sāxt bebīn noqte-ye mouhūm do nīm.

<sup>10</sup> Ovdje početna stopa stiha ukazuje na alternaciju koja je dozvoljena pravilima prozodije: u u -- se može zamijeniti sa – u – što odgovara prvom *roknu* (stopi) ovog metra.

Sepehr-e mehr qazā dar kaf-e x<sup>w</sup>od larzānad  
Baske šod az qadar andāz-e negāhaš dar bīm.

Īn če ‘adlīst ke kard ān šah-e xūbī qanūn  
Be delam ġūr-e alīm o be degar lotf-e ‘amīm. (25)

Habbazā tab‘-e nokat-e mā rāst Rašīd  
Yāft dar bazm-e soxan az hame sadr-e taqdīm.

Molk-e mourūs-e marā šod magar az Xāqānī  
Dar aqālim-e bayān šoukat-e baxt-e deihīm.

Dar pas andāxte ensāf konūn šā‘erakī  
Be čonīn lahge ke mā rāst nagardad taslīm.

Ān čonān šā‘erak-e masxare-ġūst kalām  
Lafz-e ū ġomle rakīk o hame ma‘nāš zamīm.

Dar čonān nazm-e kaġ alfāz koġā ma‘nā rāst  
Maskan-e rūh-e balā hīč našod ‘azm-e ramīm. (30)

Talxādā yek motašā‘er ke be nazd-e soxanaš  
Da‘way-e lazzat-e kousar bekonad mā’-e hamīm.

Rūh rā har soxanaš tāze ‘azābīst alīm.  
Harze-ġū bül’hawas čon be takallom āyad

Tang tab‘ī ke ze sadraš talab-e monšarehī  
Ġostan-e bast bowad az kaf-e por qabz-e la’īm.

Īn če ‘agabīst ke man bande-ye ‘āgez kardam  
Yād bādam ze čerā yāri-ye moulāy-e ‘azīm.

Be ‘edād tubtu ilā rabbi wa iyyāhu wa a‘ūzu  
Tāliban maġfīratān sātīratān hāzal ‘asīm. (35)

Dast dar zeil-e šafī‘ī bezanam bū ke marā  
‘Afw ġūyā šawad az lotf-e xodāwand-e rahīm.

Ān hakīmī ke ze hekmatwari-ye ‘āqeleaš  
‘Aql-e awwal na be ġāyīst pazīrad tafhīm.

Ān šafī'ī ke šafā'atgaraš ar mībāšad  
Yār-e maqbūl-e xodā mīšawad eblīs-e raḡīm.

Ān xalīlī ke falak bā hame-ye īn 'azamat  
Gašte xam tā bekonad dargah-e ū rā talsīm.

Ān šah-e sūrat o ma'nā ke hame takwīn rā  
Selk-e parwīn sefat karde bar ātaš-e nazīm. (40)

Ān čonān wāse'ol' 'elm ke miyān-e 'elmaš  
Noh falak gašte čo dar dā'ereaš noqte-ye ḡīm.

Asadollāh 'Alī ānke šawad gar mazkūr  
Afkanad larze šokūhaš be del-e haft aqlīm.

Az sokūnaš kore-ye arz bowad noqte-ye nūn  
Halqe-ye 'arš ze maḡdaš masal-e halqe-ye mīm.

Sefat-e ḡūd o karam dar del-e tab'aš mahbūl  
Hamčo narmī yo x<sup>w</sup>ošī dar maneš o da'b-e halīm.

Bokonand az hame ālā'-e ḡenān esteḡnā  
Gar be lotfaš nakonad ḡannatiyān rā tan'īm. (45)

Feiz-e kobrā šawad az lotfaš agar waqt-e xazān  
Be bahārān bezanad čīde be sad rūy-e nasīm.

Axgaraš rā hame tabdīl be sabze bokonad  
Gar ze rahmaš bečakad qatr-ye ābī be ḡahīm.

Nazaraš ouḡ-e masīrīst ke bā nesbat-e ū  
Mānde dar qa'r-e zamīn nazre-ye sāheb tanḡīm.

Ġeibdānī ke hakīm-e azalī tā be abad  
Karde ahkām-e qazā rā be del-e ū taqwīm.

Sowar-e ḡomle zohūrāt be louh-e 'elmaš  
Qodrat-e hazrat-e Haqq karde qalam rā tarsīm. (50)

Kotob-e arba' rā bar melal eḡrā kardī  
Sāxtī gar del-e dānāš bar ensān tahkīm.



Ma'niy-e zāt-e fazīlatwar-e ū čon āmad  
Nokteaš dād be tarkīb-e welāyat tatmīm.

Mīsezad ġomle-ye a'dā'-e x<sup>w</sup>odaš gar bekošad  
Qatl-e koffār nakardand be moslem tahrīm.

Faxrol' omarā saḥāb-e rasūlallāhā  
Ānke nām-e to xodā karde ġawādat tafxīm.

Mobġaz-e zāt-e to Haqq sāxte ašqā ze hame  
Wāliy-e hobb-e to karde be rezāyaš takrīm. (55)

Nām-e pornūr-e to dar wast-e kalāmam gūyā  
Šabčeraġīst be mā bein-e derārī-ye nazīm.

Man-e tafsīde ġegar rā qadahī ehsān kon  
Āb-e kousar čo šawī tešne delān rā to qasīm.

Īn zamīn nīk bowad bānke tab'-e to  
Waqt šod tā ke sūy-e tarf-e do'ā rā to 'azīm.

Tā ke ebdā'-e ma'ānī bokonad tab'-e balīġ  
Tā ke efsāh-e bayān sar zanad az zehn-e salīm.

Be hezārān dard rā az del-e exlās fozūd  
Be adabhā lab-e mā rā dar ū bād lasim. (60)

Došmanaš 'omr-e talaf ze zalālat bādā<sup>11</sup>  
Dūstaš dā'em o sābet be sar-e dīn e qawīm.

## II

*Vladaru pravovjernih, Lavu božijem, Pobjedniku,  
hazreti Aliji sinu Ebu Talibovom*

Izumitelj značenja i izraza, rijetko viđen mudrac, to sam ja  
I najmudrijega podučiti pronicljivosti mogu ja.

Čudesne poezije što k'o zikr da je, vlasnik njen sam ja  
Pa je i Džebrail k'o zikr čini s poštovanjem.

<sup>11</sup> U rukopisu je očigledno prepisivač nešto izostavio budući da nedostaje slog u trećoj stopi.

Perfekcionista, bistar i pronicljiv, to sam ja  
Krajnje pažljivo razdvajam bisere od rijetkih dragulja.

Misao mi do krajnje granice, ko šestarom, klizne  
U jednom dahu cijelom dužinom kosmos zaokruži.

Pjesnicima inspiracija i nadahnuće dođe  
Kad progovori onaj što rođeni govornik<sup>12</sup> je. (5)

Mašta moja to je ružičnjak takvih značenja,  
Nit' iza perde<sup>13</sup> nit' u iremskim vrtovima takvog nema.

Tanahnost umijeća moga do te granice je  
Da iz njeg izvire finoća misli, kao da Tesnim je.

Iz svakog damara moga duhovitost izvire  
K'o da mi je biće Stvoritelj od čiste ljepote sazdao.

Što u ruke preuzmem, ja mu novi život udahnem  
Čarolija riječi moje i oboljelog svijesti prizove.

Ovakva čudo-poezija, odakle, ni sam ne znam ja  
Onaj što objavu donese, da me za sabesjednika ne uze. (10)

Na um mi pristižu sve ideje nove  
Sve same slike duhovnog svijeta u srcu zdravome.

Svakog časa iz mene izviru dosjetke duhovite  
Baš kao što od plemenita čovjeka dobročinstva dolaze.

Srce mi je svjetiljka što se razgorjela još od ezela<sup>14</sup>  
Što ju je zraka sudbinska upalila svjetlošću praiskona.

U onaj časak kad lahor ružičnjaka moje duše zapiri  
Kamo sreće da zemlja je neplodna, dženetski ružičnjak pomisli.

Zastidi se od poetskih bisera mojih u morskoj dubini  
Carski biser u školjci što se skutrio u nutrini. (15)

<sup>12</sup> "Kalīm" je nadimak Musa a.s. zato što je govorio sa Allahom dž.š.

<sup>13</sup> Može imati i značenje nevjestinske sobe.

<sup>14</sup> Iskon, beskonačna prošlost.

Sve novine poetske meni se mogu pripisati  
Ono što je posebno, svi drugi ne mogu imati.

Poezija prirasla srcu mome, prepuna je blagoslova  
Što kod drugih toga nije, poput oblaka beskišnoga.

Blagodati duše moje razgala su srcima  
Kao što razvigorac ruže razvija do srca.

U kosmosu svaki melek zaigran k'o Venera  
Kad ja naglas recitujem ovaj gazel novi.

Ko blještavilo ispisanog pogleda, odmah zapita se  
Šta je to tako ispisano kao po vodi da je? (20)

I taj pogled i ljepota što kod tebe je  
K'o u zamci pored Ka'be lopov u ihramu da je.

Sva dobrota i finoća bića te ljepotice takva je  
Pri njoj duh hurija ugeo se kao "džim" da je.

Oko njeno pogledom mi nutrinu u komadiće kida  
Vidi, i zamišljena tačka se raspolovi od teškog pogleda.

I sudbina sunca je u ruci njenoj i ono stoga drhti  
Dovoljan je samo njen pogled jedan, pa se zastraši.

U čemu je pravda zakona te kraljice ljepote  
Što moje srce svo u bolu je, a drugi u beskrajnu dobrote. (25)

Rešide, blago nama dosjetljivima  
Među svim pjesnicima, najbolji si među najboljima.

Nije li ovo od Hakanija moja baština  
Pa u rječitosti sa krunom sam, glava moćna.

Koji je to nadripjesnik što sad pravdi leđima okrenut je  
Pa jeziku kao što je naš, priznanje ne odaje.

Govor takvog beznačajnog pjesnika smiješan je  
Sva priča njegova nedolična i za kuđenje je.

U takvoj poeziji iskrivljenoj, gdje istina se naći može  
Zar je među gnjilim kostima stanište duše uzvišene. (30)

Tobožnji pjesnik čija je poezija puna oporosti  
Stihove ključale vode naziva vrela Kevsera slasti.

Čim ludost izgovori onaj što je sklon ludosti  
Svaka nova riječ njegova k'o kazna bolna je duši.

Od onog što je uma skućenoga, tražiti razgalu srca  
Slično je tražiti da što pruži škrtice stisnuta šaka.

Zaboga, šta to ja, rob jadni, učinih  
Zašto se pomoći Gospodara uzvišenog ne sjetih.

Kajem se Gospodaru svome, kod Njega tražim utočište  
Ovaj grješnik traži oprost i da mu grijeha skrije. (35)

Za skute se držim zagovornika svoga, i za mene  
Možda će od Boga samilosnoga oprosta zatražiti.

To je onaj po čijem se mudrosti i znanju  
Ne može shvatiti razum svemira (prvi intelekt).

To je onaj čijim bi zagovorom, ako bi ga učinio,  
Kod Boga šejtan prokletnik nagrađen postao.

To je prijatelj kome se svom veličinom nebesa  
Prignuše, samo da mu poljube vrata.

To je vladar forme i sadržine, i svemira sama  
K'o nanizan vatrom đerdan naniza Plejade. (40)

Učenost i znanje njegovo golemo je, u njega  
Stati može devet nebesa, baš k'o u "džim" tačka

To je Božiji lav, Alija, na čiji spomen  
Sa strahopoštovanjem svih sedam sfera zadrhte.

Njegovo prisustvo Zemlju čini k'o tačka "nuna" da je  
A nebesa se sviju slaveći ga, baš k'o halka "mima" što je.

Njegova priroda je sama plemenitost i darežljivost  
Baš k'o što je u prirodi blagoga dobrota i blagost.

Ni za dženetkim blagodatima ne bi dženetlije posegli  
Ako ih on svojom ljubaznošću obasuo ne bi. (45)

Kakva bi to blagodat bila da mu s jeseni iz duše  
Na stotine ubranih cvjetova na krilima lahora stigne.

U zelenilo bi se pretvorio užareni pepeo džehenema  
Kad bi jedna kaplja milostivosti njegove u njega kanula.

Pogled mu daleko seže u nebeske visine, da  
Ostaje za zemlju prikovan pogled astronoma.

On i skriveno zna, jer mu od "ezela do ebeda"<sup>15</sup> Mudri  
Sve odredbe sudbine u srce usadi.

Sve slike i pojave unutar su znanja njegova  
Jer je u moći da ih pero ispiše Svemoćnoga. (50)

Među narodima bi provedbu četiriju knjiga<sup>16</sup> dao  
Kad bi srce znano njegovo upravu nad čovjekom dobilo.

Svojom pojavom i značajem kad se on pojavi  
Stavi tačku na "i" i vilajet upotpuni.

Priliči mu da sve neprijatelje pobije  
Vjerniku je zabranjeno da poštedi nevjernike.

Ti si ponos među vladarima i drugovima Poslanika  
Tvojim te je imenom Bog darežljivošću svojom uzvisio.

Onog ko tebe mrzi, Bog učini najnesretnijim  
A ko je tebi naklonjen, u zadovoljstvu je Božijem. (55)

Tvoje ime što svjetlost je, u poeziji mojoj je  
K'o najljepši dragulj među biserima nanizanim je.

---

<sup>15</sup> Oduvijek i zauvijek.

<sup>16</sup> Četiri svete knjige: Tevrat , Zebur, Indžil i Kur'an.

Jednu čašu dodaj i meni, jer mi džigerice gore  
Kad budeš sa Kevsera pojo duše žedne.

Ova zemlja je darežljiva kakva je i tvoja priroda  
Stoga je vrijeme da se zahvali okreneš.

Dokle god se stiliste budu novim stilovima bavili  
I izražavali se potpuno jasno kao umni ljudi.

Sa bolom i tugom u srcu, potpuno iskreno  
S poštovanjem će ga cjelivati usne naše. (60)

U zabludi nek dušmani mu i dalje svoj život trate  
A prijatelji njegovi neka se prave vjere drže.

### *Forma, rima, ritam i strategija*

Ova kasida ima 61 bejt i nešto je duža u odnosu na prethodnu. Rima je na rawi harfu – īm bez nekih očiglednih dodatnih ukrasa rime.

Kasida je napisana u remel metru (bahr-e ramal-e maxbūn /-e maxzūf – fā‘elāton fa‘elāton fa‘elāton fa‘elon/fa‘lon), čija zadnja stopa alternira (maxbūn /-e maxzūf ).

Što se tiče ritma ove kaside, on nema uočljive oscilacije dinamike, jer gotovo da dužina sintaksičkih jedinica odgovara stopama metra, tako da bi se moglo reći, da je obilježje ove kaside paralelno fraziranje ritmičkih tema.

Kasida je naslovljena kao panegirik (madhiyya)<sup>17</sup> halifi Aliji, vladaru pravovjernih. Međutim, ova kasida je i samopohvala (faxr), jer je pjesnik u 35 stihova istakao pohvalu svom pjesničkom umijeću, a nakon toga vješto se nadovezujući na faxr prelazi sa bejtom gorizgaha na medh. Dakle, unutar kaside su poetske strategije fahra i madha sa uočljivom gradacijom i hiperbolom kao pjesničkim figurama, pa u skladu s tim je i izbor leksičkih jedinica.

Ova kasida je kompozicijski drugačije strukturirana u odnosu na prethodnu. Interpretacija kompozicionih dijelova strukture kaside je sljedeća:

**Faxr** (stihovi 1-20 i 27-35), samopohvala, u kojem je pjesnik istaknuo svoje pjesničko umijeće. Kroz standardne trope opisuje svoju poeziju

<sup>17</sup> Naslov na početku kaside decidno ukazuje da je pjesma posvećena Aliji, Zapovjedniku pravovjernih (L. 4a).

kao čudo, rijedak biser i novinu. U ovom dijelu kaside je ubačen tagazzol (dio kaside koji po formi i sadržaju slijedi gazel).

ključna leksika:

*mobde* '-e *ma'nā wo bayān* (izumitelj značenja i izraza) – začetnik stilistike i retorike, *torfe mazmūn-e nou iğād* (poetske novine) i drugi izrazi kojim pjesnik hvali svoj poetski dar i nadahnuće,

*mo'ğeze* (čudo), *sadaft dorriyatīm* (biser rijetke veličine i kvaliteta) – uobičajena poređenja u ovoj vrsti divanske poezije,

*Rūh-e qodos* (melek Džebrail), *dā'ere-ye 'Arš-e 'azīm* (sfera Arša), *Hāmelī wahy* (poslanik), *ğannāt-e Eram* (iremski vrtovi), *ğūy-e Tasnīm* (rajski izvor Tesnim) – neki od kosmičkih referenata u hiperbolama, kojim se iskoračuje iz okvira realija u (samo)pohvalama

*čerāgīst delam tābeš-e ū lam yazalī* (svjetiljka od iskona) – sudbinski predodređen za pjesništvo.

*tab* '-e *Kalīm* (Govornik) – elokventan kao Musa a.s.,

*molk-e mourūs-e az Xāqānī* (naslijede Hakanija) – perzijski pjesnik iz Širvana (12 st.), majstor panegiričke kaside.

Ovdje je interpretacije suvišna, jer su stihovi transparentni i nisu potrebna dodatna objašnjenja.

**Tagazzol** (stihovi 21-26) dio kaside koji može doći na sami početak umjesto nesiba ili na nekom drugom mjestu u kasidi (ovdje je umetnut u faxr), ima dužinu gazela i koristi strategiju gazela. U ovom slučaju to bi značilo da je interpretacija moguća kroz doslovno poimanje stihova ali i, kao što je to slučaj ovdje, prema mističkoreligijskom obrascu, budući da je u nastavku kaside pohvala Aliji, koji je bio halifa ali i simbol nedostižnog učitelja irfana (misticizma).

ključna leksika:

*gamze* (pogled, pogled ispod oka) – simbolizira bodež, zavodnika i ono što srce kida zaljubljenom,

*Ka'be* (Kaba) – metafora za mjesto u kojem obitava voljena,

*Sepehr-e mehr* (sfera sunca) – četvrt nivo od ukupno devet na kojem se nalazi sunce, koje može biti metafora za voljenu, figuru autoriteta ili vladara i za Istinu (Boga),

Interpretacija:

Značenja za svjetovne relacije su uzeti kao metafore za duhovni svijet. Ovdje je ljepotica u značenju voljene (tj. Voljenog, Boga). Njen pogled je podsjetnik da je Božanska dimenzija neprolazna i u njegovoj moći su i ljepotica, i sunce (vladar), i pjesnik čije se srce kida.

**Hosn-e taxallos** (stih 26) je stih u kojem se pjesnik identifikuje, obično direktnom referencom, ovdje oslovljavanjem *Rešide*,.... (26a) i figurom hiperbole (26b).

**Gorīzgāh** (stih 36), prelazni stih između uvodnog dijela kaside i medha (madhiyya). Pjesnik ovim stihom vješto povezuje kraj faxra, koreći sebe zašto se nije na Boga oslonio i nastavlja sa medhom, nadajući se da će referent pohvale zagovarati se za njega kod Boga.

**Madh** (stihovi 37-56), panegirički dio kaside, kojim neposredno hvali onog kome je posvećena kasida. Objekt pohvale je spomenut imenom (42 a). Nizom poređenja, metafora, gradacijom i hiperbolama pjesnik je opisao svog zagovornika.

ključna leksika:

*‘aql-e awwal* (prvi um) ili *aql-i koll*, (apsolutni um) – prva pojava (manifestacija) Božje stvaralačke moći,

*šafī‘ī* (zagovornik) – onaj ko će kod Boga moći da zagovara za druge osobe;

*Asadollāh ‘Alī* (Božiji lav, Alija) – četvrti halifa i prvi imam, prvi čovjek koji je prihvatio islam; šiije smatraju da mu je bespravno oduzeto pravo na hilafet; većina ga derviških redova, posebno onih okrenutih šiizmu, smatraju ga savršenom osobom.

*selk-e parwīn* (Plejade) – najsajjnija zvijezda iz sazviježda Bika; simbol je sjaja.

*noh falak* (devet nebesa) – prema tradiciji zemlja je centar svemira, a oko nje se nalazi devet sfera ili nebesa; u prvih sedam kruže planete, u osmom su sazviježda, a na devetom nema ništa, a iznad je Arš (prijestolje).

Interpretacija

Pjesnik je ispisao stihove pohvale Ali b. Ebi Talibu, četvrto halifi i prvom šiitskom imamu, poznatom po učenosti, pobožnosti, marljivosti i hrabrosti. Kroz stihove pjesnik je raznim poređenjima i metaforama aludirao na ove njegove vrline. Objekt pohvale se ističe svim svojim vrlinama u kosmičkim razmjerama.

**Hosn-e talab** (stih 56) je stih u kojem pjesnik iznosi svoju želju i molbu koju upućuje onom kome je posvećen medh – ovdje Aliju – da ga napoji sa Kevsera, aludirajući time na njegov nadimak *Sāqi-ye Kousar* (onaj koji napaja Kevserom).

**Du‘ā** (stihovi 58-61), završni i obavezni dio u kasidama, gdje je redovno hiperbolično iskazana molitva i želja (u završnom stihu *maqta‘*).

### **Formalni pjesnički ukrasi i tropi u kasidi**

I ovdje pored rime i metra, prisutnost u visokoj koncentraciji fonostilema nazala *n* i *m* doprinosi eufoničnosti stihova.



Kasida ima dosta formalnih pjesničkih ukrasa, kao što su asonanca i aliteracija: 1 ab, 2 ab, 3 ab, 12 b, 26 a i dr., te homonimija (tağnis-e tamm-e murakkab) fonološki sličnih, a morfološki (imenica i glagol) različitih riječi: *bedamam* (9a).

Od sadržajnih pjesničkih ukrasa je derivacija (eštqāq): 21 b (harāmī – tahrīm), 38a (šafī‘ī – šafā‘atgar), 14 ab (golšan – golestān) i dr., figura tenasuba (odnos pripadnosti): gohar, sadafī, dorr-e ya‘īm (15 ab), tābeš, partowaš, nūr (13 ab), stih na arapskom jeziku (35 ab) i niz drugih popularnih figura u divanskoj poeziji.

Što se tiče sintakse ove kaside, sintaksa je markirana – uobičajeno za divansku poeziju – sa istaknutim imenskim frazama u ekstrapoziciji i glagolskim frazama uglavnom u fokalnim pozicijama. Nema posebno istaknutih sintaksičkih figura, kao što je radd al-‘ağz, tansik, takrir i dr.

Poređenje: 7b, 12 b, 17 b, 22b, 41b, 43b, 44b i dalje.

Metafora: 3b (dorr, gohar = stihovi, poezija), 6a (golestān = mašta, inspiracija), 25a (šah-e xābī = Bog), 13 a (čerāgī = snaga vjere), 47 b (qatr-ye ābī ze rahmaš = dobrostivost njegova) i dalje.

Personifikacija: 3a, 15 ab, 17a i dalje.

Alegorija: 2ab, 9 ab, 13 ab, 14 ab, 15 ab, 19 ab, 20 ab, 21 ab, 30 ab i dalje.

Gradacija: 2 ab, 4 ab, 6 ab, 14 ab, 37 ab, 38 ab, 39 ab, 41 ab i dalje.

Hiperbola: gotovo da je sva kasida protkana njima.

## ZAKLJUČAK

Rešidove kaside se vrlo jednostavne, sa izraženom eufonijom i vrlo ugodnom ritmo-melodijskom linijom stihova, bez izražajnije kompleksnosti na semantičkom planu kakvu često reflektira divanska poezija.

Iako je analiza imala za cilj da izoluje i istraži najjednostavniji obrazac značenja ili označavanja, ipak je interpretacija kasida moguća samo kroz interakciju mističkoreligijskog obrasca interpretacije (jer reflektira zajedničke religiozne premise tadašnjeg društva i poimanje društvene i spiritualne nagrade za dobra koja se čine) i socijalnog obrasca interpretacije (jer reflektira društvene obrasce značenja koje dijeli pjesnik i čitalac/slušalac) kroz koje se kreiraju značenja u kasidi.

Posmatrajući s današnje tačke gledišta, teško je estetski ocijeniti panegiričku poeziju, dok se ne shvate strateške odrednice na kojim je ona stvarana. Hiperbolička pohvala ove kaside, kao i svih drugih kasida ove vrste, ima svoj filozofski okvir. Ovaj svijet, koji je refleksija božanskog ideala, shvata se kao nesavršeni svijet težnji da se ostvari

jedan savršeni model svijeta. Objekti glorifikacije u tako shvaćenom svijetu su samo simboli u hijerarhiji koju čine neprolazni božanski objekti (meleci, Kevser, gajb, raj, sedam nebesa, i dr.), tradicionalni i historijski simboli ovosvjetske savršenosti (poslanik Muhammed, a.s., halifa Alija), kao i simboli svakodnevnog života (učenjaci, kadije, kazasker). Dakle, kroz pohvalu, koja je višedimenzionalna, ustanovljava se poredak u božanski nadahnutom svijetu, objekti pohvale su situirani u kosmičkom kontekstu, čime ih se podsjeća na snagu i veličinu uzora na koje bi trebali da se ugledaju.

Dakle, u ovim Rešidovim kasidama, stepen pohvale se u potpunosti čini nesrazmjernom objektu pohvale, budući da prelazi granice realnosti. I halifa Alija i kazasker su nesumnjivo samo ljudska bića, ali i refleksija Boga, kao što su i njihove pozicije, obaveze i sve ostalo refleksija božanskog reda. Moglo bi se reći da kaside ignorišu ljudsku, akcidentalnu stranu čovjeka, a naglašavaju njegovu suštinsku prirodu i njegov odnos prema Savršenom (Bogu). Za pjesnike, koji snagom svoje imaginacije vide iza zastora trivijalnog, akcidentalno je manje važno – svi ma je jasno da su ljudi nesavršeni – u odnosu na skrivenu božanska dimenziju života, koju oni mogu da dokuče i opišu.

#### INTERPRETACIJA DVIJU KASIDA MEHMEDA REŠIDA NA PERZIJSKOM JEZIKU

##### *Sažetak*

Lingvostilistička analiza i interpretacija dviju Rešidovih panegiričkih kasida na perzijskom jeziku imaju, prije svega, cilj da predstavljaju književno stvaralaštvo ovog relativno malo poznatog pjesnika iz 17. st., čiji književni rad još uvijek nije valorizovan i književnohistorijski situiran u okviru naše kulturne baštine na orijentalnim jezicima.

Rešidove kaside se vrlo jednostavne, sa izraženom eufonijom i vrlo ugodnom ritmo-melodijskom linijom stihova, bez izražajnije kompleksnosti na semantičkom planu kakvu često reflektira divanska poezija. Vrijednost ovih kasida je u percepciji njihovog skladnog ritma, a ne u njihovom sadržaju.

Prema poimanju orijentalnoislamske filozofije i kulture, i kasida madha (ode hvale) i kasida fahra (ode sebi u ekspanziji) su ispunjene permanentnom ekstravertnošću prema božanskoj ljepoti vanjskog svijeta<sup>18</sup>;

<sup>18</sup> Esad Duraković, *Orijentologija: Univerzum sakralnog teksta*, Sarajevo 2007., 20.

pjesnik i hvalom i samohvalom, zasićenih hiperbolom i gradacijom, gleda na svoje osobne odlike i odlike drugih (bilo moralne, bilo intelektualne) kao na dio božanske ljepote, emanacije Boga.

## INTERPRETATION OF MEHMED RESHID'S TWO QASIDAS IN THE PERSIAN LANGUAGE

### *Summary*

The aim of this linguo-stylistic analysis and interpretation of Reshid's two panegyric qasidas in Persian is primarily to present the literary work of this comparatively little known poet from the 17<sup>th</sup> century, which has not yet been evaluated and classified in terms of literary history in our cultural heritage in Oriental languages.

Reshid's qasidas are very simple, with pronounced euphony and pleasing verse rhythm and melody, without more pronounced complexity at semantic level as is often the case in divan poetry. The value of these qasidas is in the perception of their harmonious rhythm, not in their content.

As understood in Oriental-Islamic philosophy and culture, both the kasida madha (ode to praise) and kasida fahra (ode to oneself in expansion) are filled with permanent extravagance in divine beauty of the exterior world; the poet, both with praise and self-praise impregnated with hyperbola and gradation, looks at his personal qualities and the qualities of others (either moral or intellectual) as part of divine beauty, of emanation from God.

*Key words:* Bosniak author, divan poetry, the Persian language, stylistic connectors, interpretation



Kasida I,  
GHB, Ms. 3384, l. 9b-10a



Kasida I,  
GHB, Ms. 3384, l. 10b



Kasida II,  
GHB, Ms. 3384, l. 5b-6a



Kasida II,  
GHB, Ms. 3384, l. 6b-7a



Kasida II,  
GHB, Ms. 3384, l.7b